

Brüssel, 27. veebruar 2026
(OR. en)

6851/26

RECH 86
RELEX 296

SAATEMÄRKUSED

Saatja: Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor

Kättesaamise kuupäev: 27. veebruar 2026

Saaja: Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär

Komisjoni dok nr: COM(2026) 96 final

Teema: KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE
Teine iga kahe aasta järel esitatav aruanne teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi rakendamise kohta aastatel 2023–2025

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2026) 96 final.

Lisatud: COM(2026) 96 final

Brüssel, 27.2.2026
COM(2026) 96 final

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

**Teine iga kahe aasta järel esitatav aruanne
teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi rakendamise kohta aastatel
2023–2025**

1. SISSEJUHATUS

Teatis teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi kohta¹ võeti vastu 2021. aasta mais, ajal, mil maailm erines märkimisväärselt praegusest. Siiski jäävad kehtima selle üldised eesmärgid ja põhimõtted, nagu teadusuuringute ja innovatsiooni põhiväärtuste kaitsmine ja edendamine, võrdsete võimaluste ja vastastikkuse poole püüdlemine rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonikoostöös, üleilmsete probleemide (nagu kliimamuutused, elurikkuse kadumine ja üleilmsed tervisekriisid) ühine lahendamine ning nüansirikas ja kohandatud lähenemisviis koostööle kolmandate riikide ja piirkondadega.

Rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostööga suurendatakse tippset ja konkurentsivõimet, tagatakse liikuvuse ja koostöö kaudu juurdepääs rahvusvahelisele oskusteabele, töötatakse välja lahendused üleilmsetele probleemidele ning edendatakse ühiseid teaduslikke ja tehnilisi standardeid, vähendades seeläbi kaubandustõkkeid ja parandades juurdepääsu võimalikele turgudele. Samuti loob see poliitilist ja diplomaatilist kapitali ning aitab kaasa ELi geopoliitiliste eesmärkide saavutamisele. Selle edendamine on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 180 punktis b.

EL peab olema jõulisem oma strateegiliste huvide kaitsmisel geostrateegilise rivaalitseamise ajastul ning tugevdama samal ajal koostööd sarnaselt meelestatud partneritega². Üldise lähenemisviisi rakendamisel tuleb seetõttu arvesse võtta nii uut geopoliitilist reaalsust kui ka murrangulist arengut teaduses ja tehnoloogias. Esimeses iga kahe aasta järel esitatavas rakendamisaruanandes, mis võeti vastu 2023. aastal, reageeriti sellisele olukorrale, näiteks tõsteti esile ELi toetust Ukrainale pärast Venemaa täiemahulise ebaseadusliku sissetungi algust.

Viimase kahe aasta jooksul on EL astunud nende probleemide lahendamiseks kindlaid samme ning võtnud vastu peamised algatused, mille eesmärk on tagada, et EL püsiks innovatsiooni esirinnas ning et tema teadusuuringute ja innovatsiooni süsteem jääks nii avatuks kui ka turvaliseks³. EL on ja jääb mitmepoolsuse, reeglitel põhineva rahvusvahelise korra ja tõenditel põhineva poliitikakujundamise kaitsjaks, mis on tänapäeva maailmas väga oluline, et kaitsta demokraatia aluspõhimõtteid, sealhulgas vastupanuvõimelisemat ja tugevamat demokraatlikku ühiskonda. Kuna põhimõtted ja väärtused, mille eest EL seisab, on kogu maailmas üha suuremas ohus, peab EL varasemast veelgi rohkem seisma akadeemilise vabaduse ja teadusuuringute vabaduse ning mitmekesisuse, võrdsuse ja kaasatuse eest. See hõlmab naiste ja teiste suuremas diskrimineerimisoshus olevate rühmade võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise edendamist ning nende täieliku ja tõhusa osalemise tagamist teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemides. Need väärtused ei ole mitte ainult moraalne

¹ COM (2021) 252 final.

² https://commission.europa.eu/document/download/833e082a-0c39-4bc6-a119-e0760ebc7360_en?filename=mision-letter-zaharieva.pdf.

³ Näiteks majandusjulgeoleku strateegia (JOIN(2023) 20 final), nõukogu soovitus teadusjulgeoleku suurendamise kohta (C/2024/3510), ühisteatis „ELi majandusjulgeoleku tugevdamine“ (JOIN(2025) 977 final), konkurentsivõime kompass (COM(2025) 30 final), idu- ja kasvufirmade strateegia (SWD(2025) 138 final), Euroopa teadus- ja tehnoloogiataristu strateegia (COM(2025) 497 final/2), Euroopa strateegia tehisintellekti rakendamiseks teaduses (COM(2025) 724 final), puhta tööstuse kokkulepe (COM(2025) 85 final) ja algatus „Vali Euroopa“ (https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_en).

kohustus, vaid need kuuluvad ka ELi tugevaimate väärtuste hulka üleilmses konkrentsis talentide pärast.

Käesolevas aruandes antakse ülevaade komisjoni tööst teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi ning sellega seotud nõukogu järelduste⁴ rakendamisel pärast esimese iga kahe aasta järel esitatava rakendamisaruaude avaldamist 2023. aastal⁵. Selle eesmärk on anda ülevaade sellest, kuidas EL reageerib teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna uutele probleemidele ja nõudmistele üha konkrentsitihedamas ja muutlikumas rahvusvahelises kontekstis, kaitstes seeläbi oma strateegilisi huve.

2. ELI JÄTKUV PÜHENDUMUS RAHVUSVAHELISELE AVATUSELE JA PÕHIVÄÄRTUSTELE TEADUSUURINGUTE JA INNOVATSIOONI VALDKONNAS

EL on koos partneritega kogu maailmas rakendanud mitmepoolset dialoogi rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö põhimõtete ja väärtuste üle, mille tulemusel kiideti 2024. aasta veebruaris toimunud rahvusvahelisel ministrite konverentsil heaks Brüsseli avaldus. Komisjon on teinud ettepaneku alustada dialoogi järgmist etappi, laiendades selle geograafilist ja temaatilist ulatust. Komisjon on alustanud ka teadusdiplomaatia Euroopa raamistiku väljatöötamist ning esitanud aruaude koos teadlaste ja diplomaatide ühiselt koostatud eksperdisoovitustega. EL on Uus-Meremaa, Kanada, Ühendkuningriigi, Korea Vabariigi, Šveitsi ja Egiptuse ühinemisel programmiga „Euroopa horisont“ edukalt jätkanud tugevate sidemete loomist teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas peamiste partneritega välismaal.

2.1. Rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö põhimõtted ja väärtused

Pärast rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö põhimõteteid ja väärtusi käsitleva mitmepoolse dialoogi käivitamist 2022. aasta juulis suhtles komisjon üleilmsete partneritega, et arutada küsimusi, mis on seotud teadusuuringute tipptaseme, teadmiste väärimdamise, teadusjulgeoleku ning õiglase teadus- ja innovatsioonipartnerlusega väikese ja keskmise sissetulekuga riikidega. See kulmineerus 2024. aasta veebruaris Belgia eesistumise ajal toimunud rahvusvahelise ministrite konverentsiga, kus kiideti heaks ministrite avaldus rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö põhimõtete ja väärtuste kohta, mida tuntakse Brüsseli avaldusena⁶.

⁴ 12301/21 RECH 425.

⁵ Näiteks „Much more than a market“ (Palju enam kui turg) (Letta aruanne), „The Future of European Competitiveness“ (Euroopa konkrentsivõime tulevik) (Draghi aruanne), „Safer Together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“ (Ühiselt turvalisem – Euroopa tsiviil- ja sõjalise valmisoleku tugevdamine) (Niinistö aruanne), „Align, Act, Accelerate“ (Kooskõlastada, tegutseda, kiirendada) (Heitori aruanne).

⁶ Vt https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/94d6bb42-1fe7-478c-b6b4-d0be4dfb0204_en?filename=brussels-ministerial-statement-2024-02.pdf. Türgi Vabariik kiitis ministrite avalduse heaks ilma lisata.

Komisjon tegi pärast nõukogu järeldustes teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi kohta esitatud taotlust töötada välja Euroopa teadusdiplomaatia tegevuskava⁷ ja sellele järgnenud arutelu konkurentsivõime nõukogus 2023. aasta juulis teadlaste ja diplomaatide rühmale ülesandeks esitada konkreetset soovitusi tulevase Euroopa teadusdiplomaatia raamistiku kohta⁸. 2025. aasta veebruaris avaldati eksperdiaruandes 130 teadusdiplomaatia eksperdi koostatud soovitusi, milles pakuti välja strateegilised, operatiivsed ja toetavad vahendid, mida on vaja Euroopa juhtpositsiooni toetamiseks teadusdiplomaatias⁹. Oluline verstapost selles protsessis oli 2023. aasta detsembris toimunud esimene Euroopa teadusdiplomaatia konverents, mis võimaldas Euroopa teadusdiplomaatia kogukonnal kaaluda strateegilist lähenemisviisi¹⁰.

Komisjon toetas shipäraseid seminare ja arutelusid, sealhulgas teadusdiplomaatia kohta Vahemere piirkonnas ja piiriülese Niiluse jõe veemajanduse kohta, et näidata teadusdiplomaatia väärtust praktikas. 2025. aasta oktoobris korraldati esimene Aafrika Liidu ja ELi dialoog teadusdiplomaatia teemal, mille tulemusel tunnustati teadusdiplomaatiat Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu vahelise teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni käsitleva kõrgetasemelise poliitilise dialoogi uue suunana. Lisaks on komisjon toetanud ELi teadusdiplomaatia liitu,¹¹ mis toob selles küsimuses kokku juhtivad institutsioonid.

2024. aasta aprillis allkirjastas EL Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ministrite deklaratsiooni ümberkujundava teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonipoliitika kohta kestliku ja kaasava tuleviku nimel, tugevdades rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonikoostöös ühiseid põhimõtteid ja väärtusi, sealhulgas vastastikkust, läbipaistvust, vastutust ja vastastikust kasu¹². EL on G7 avatud teaduse tööühma kaaseesistuja, millega aitab kaasa rahvusvahelisele ühtlustamisele ja koostööle avatud teaduse poliitika väljatöötamisel ja rakendamisel. EL ja selle liikmesriigid on toetanud ka ohus olevaid teadlasi, eelkõige SAFE-projekti¹³ kaudu.

Kooskõlas Euroopa Parlamendi 17. jaanuari 2024. aasta resolutsiooniga algatas komisjon sihtotstarbelise uuringu, et luua tõendusbaas 2025. aasta oktoobris avaldatud seadusandlikule ettepanekule teadusuuringute vabaduse edendamise ja kaitsmise kohta ELis¹⁴. Komisjon on rahvusvaheliselt edendanud Euroopa käitumisjuhendit teadusuuringute usaldusvääruse kohta¹⁵ ja võrdsete teaduspartnerluste ülemaailmset käitumisjuhendit,¹⁶ jätkanud riikliku eetikanõukogu foorumi korraldamist kaks korda aastas ning osalenud aktiivselt algatuses

⁷ 12301/21 RECH 425.

⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/launch-eu-science-diplomacy-working-groups-results-call-expressions-interest-published-2023-12-06_en.

⁹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/0841de12-0dd2-4459-b59c-050943c04acd_en.

¹⁰ <https://eu-science-diplomacy.service-facility.eu/>.

¹¹ <https://www.science-diplomacy.eu/>.

¹² <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0501>.

¹³ <https://saferesearchers.eu/>.

¹⁴ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ad627da-a7ed-11f0-a7c5-01aa75ed71a1/language-en>.

¹⁵ <https://allea.org/code-of-conduct/>.

¹⁶ <https://www.globalcodeofconduct.org/>.

„Vabatahtlikud teadusuuringutes ja eetikas“ (VolREthics))¹⁷. Soolise võrdõiguslikkuse kava rahastamiskõlblikkuse kriteeriumi rakendamine programmis „Euroopa horisont“¹⁸ on olnud oluline samm soolise võrdõiguslikkuse edendamisel teadusuuringutes ja innovatsioonis, sealhulgas rahvusvahelisel tasandil.

2.2. Programmi „Euroopa horisont“ rahvusvaheline mõõde

Raamprogrammis osalemine ühinemise kaudu on kolmandate riikidega tehtava teadus- ja innovatsioonikoostöö lähim vorm. 2023. aasta juulis sai Uus-Meremaast esimene riik väljaspool ELi naabrust, kes ühines programmiga „Euroopa horisont“. Talle järgnesid 2024. aastal Ühendkuningriik ja Kanada ning 2025. aastal Korea Vabariik, Šveits ja Egiptus. Ühinemisläbirääkimised Jaapaniga on lõpule viidud ja Austraaliaga on alustatud ettevalmistavaid kõnelusi.

Programmi „Euroopa horisont“ I samm paistab silma oma rahvusvahelise mõõtme poolest: 8,7 % osalejatest on pärit mitteühinenud kolmandatest riikidest, sellele järgnevad II samm (5,5 %), III samm (2,5 %) ning lõpuks osalemise laiendamise ja Euroopa teadusruumi tugevdamise meetmed (WIDERA) (2,4 %). Ühinenud riikidest on pärit 11,8 % I sambas osalejatest, 9,7 % II sambas osalejatest, 7,8 % III sambas osalejatest ja 14,8 % WIDERA meetmetes osalejatest¹⁹.

Marie Skłodowska-Curie meetmed, mis on programmi „Euroopa horisont“ kõige rahvusvahelisem komponent, on olulised rahvusvaheliste teadus- ja innovatsioonipartnerluste loomiseks. 46 % Marie Skłodowska-Curie meetmete stipendiumide raames välja valitud teadlastest olid kolmandatest riikidest, nimelt 37 % mitteühinenud kolmandatest riikidest ja 9 % ühinenud riikidest. Marie Skłodowska-Curie meetmed moodustavad ligikaudu 50 % mitteühinenud kolmandate riikide organisatsioonide koguosalusest programmis „Euroopa horisont“. Paljude riikide puhul moodustab Marie Skłodowska-Curie meetmete kaudu osalemine enam kui 50 % nende kogu osalemisest programmi „Euroopa horisont“ projektides; 2025. aasta mais käivitati uus koordineerimis- ja toetusmeede, et tugevdada rahvusvahelist koostööd ja üleilmset osalemist Marie Skłodowska-Curie meetmetes²⁰.

Selleks et võimendada oma rolli rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö sõlmpunktina, on EL jätkanud teadustaristute riikideülese juurdepääsu rahastamist, sealhulgas komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse²¹ hallatavate taristute puhul, samuti kasutajate puhul mitteühinenud kolmandatest riikidest. EL edendab ka rahvusvahelise juurdepääsu programme G7 kõrgemate ametnike rühmas, mis käsitleb ülemaailmseid teadustaristuid²². 2024. aastal kiitis komisjon heaks Brisbane'i avalduse,²³ milles innustati kõiki teadustaristu sidusrühmi tõhustama koostööd rahvusvahelistes teadustaristutes, et lahendada üleilmseid probleeme.

¹⁷ <https://www.inserm.fr/en/ethics/volrethics/>.

¹⁸ Rakendatakse alates konkursikutsetest, mille tähtajad on alates 2022. aastast.

¹⁹ Arvnäitajad vastavad programmi „Euroopa horisont“ tulemustabelile seisuga 2.7.2025.

²⁰ Marie Skłodowska-Curie meetme üleilmne koostöö: poliitika tõhustamine ja strateegiline edendamine (<https://msca-glopol.eu/>).

²¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/open-access-jrc-research-infrastructures_en.

²² <https://www.gsogri.org/>.

²³ <https://icri2024.au/about-icri/brisbane-statement/>.

2025. aasta septembris võttis komisjon vastu Euroopa teadus- ja tehnoloogiataristute strateegia, mis sisaldab meetmeid nende rahvusvahelise mõõtme tugevdamiseks.

3. ELI TEADUSUURINGUTE JA INNOVATSIOONI ALASE ÜLDISE LÄHENEMISVIISI TASAKAALUSTAMINE VÕRDSETE VÕIMALUSTE JA VASTASTIKKUSE TAGAMISEKS

Selleks et hoida rahvusvaheline teadus- ja innovatsioonikoostöö avatuna ja turvalisena, võttis EL 2024. aastal vastu nõukogu soovitusete teadusjulgeoleku suurendamise kohta, et teha tööd võrdsete võimaluste loomiseks Euroopa teadusruumis. EL on astunud kindlaid samme, et suurendada vastupanuvõimet välissekkumisele ja survestamisele, viies läbi elutähtsa tehnoloogia hindamisi, edendades neis valdkondades teadus- ja innovatsiooniinvesteeringuid, piirates juurdepääsu programmile „Euroopa horisont“, kui see on rangelt vajalik, ning luues uusi strateegilisi partnerlusi.

Teadlased puutuvad rahvusvahelise koostöö puhul üha enam kokku julgeolekuriskidega ning Euroopa teadus- ja innovatsioonitegevus seisab silmitsi välissekkumise ja infoga manipuleerimisega ning neid võidakse väärkasutada viisil, mis võib mõjutada ELi julgeolekut või rikkuda ELi väärtusi ja põhiõigusi. 2024. aasta mais vastu võetud nõukogu soovitusete teadusjulgeoleku suurendamise kohta²⁴ on ELil nüüd kindel alus rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostööga seotud julgeolekuriskide käsitlemiseks. Selle soovitusete, mis ei hõlma mitte ainult komisjoni ja liikmesriike, vaid ka avaliku sektori teadusuuringute rahastajaid ja ülikoole, töötas EL esimest korda välja teadusjulgeoleku riskide ühise määratluse koos ühise lähenemisviisiga teadusuuringute riskihindamisele. Parimate tavade jagamise hõlbustamiseks korraldas komisjon 2025. aasta oktoobris esimese Euroopa teadusjulgeoleku juhtalgatuse konverentsi.

Teadusjulgeolekualane töö on osa laiemast jõupingutusest ELi majandusjulgeoleku²⁵ parandamiseks. Eelkõige peaks teadusjulgeolek aitama vältida tehnoloogia leket, nimelt elutähtsate teadmiste ja tehnoloogia soovimatut siiret rahvusvahelise akadeemilise koostöö kaudu, ning säilitama samal ajal ELi lähenemisviisi akadeemilisele vabadusele ja teadusuuringute vabadusele.

Selle töö oluline osa on hinnata riske, mis on seotud teatavate progressi võimaldavate või elutähtsate tehnoloogiatega, nagu tehisintellekt, biotehnoloogia, kõrgtehnoloogilised pooljuhid ja kvantitehnoloogia, ning see protsess toimub liikmesriikide ja muude sidusrühmade osalusel. Kuigi need elutähtsa tehnoloogia hindamised lähevad teadus- ja innovatsioonipoliitikast kaugemale, peaks selle töö tulemus lähiaastatel kujundama ka rahvusvahelist teadus- ja innovatsioonikoostööd. Komisjon teeb sarnaselt meelesstatud riikidega koostööd majandusjulgeoleku valdkonnas, edendades ELi enda elutähtsa tehnoloogia võimekust ja kehtestades mitmesugused kaitsemeetmed, et kaitsta ELi selle võimaliku väärkasutamise eest.

²⁴ C/2024/3510.

²⁵ Vt JOIN(2023) 20 final ja JOIN(2025) 977 final.

2024. aasta jaanuaris avaldas komisjon valge raamatu kahesuguse kasutusega tehnoloogia alasele teadus- ja arendustegevusele antava toetuse tõhustamise poliitikavariantide kohta²⁶. Sellest ajast alates on mitme strateegilise dokumendiga antud täiendav panus kahesuguse kasutusega teadus- ja arendustegevuse üle peetavasse arutellu, võttes arvesse rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö riske sõltuvalt teadusuuringute loogikast ja kahesuguse kasutuse potentsiaalst²⁷.

Komisjon on astunud ka täiendavaid samme, et tagada programmi „Euroopa horisont“ teadusuuringute julgeolek, piirates erandkorras liikmesriikide ja teatavate kolmandate riikide üksuste osalemist kvantitehnoloogia, tehisintellekti kommunikatsioonivõrgu tehnoloogia, akude, kosmose ja kriitilise tähtsusega toorainete valdkonnas²⁸. Programmi „Euroopa horisont“ 2023.–2024. aasta tööprogrammis kohaldatai programmi „Euroopa horisont“ käsitleva määruse artikli 22 lõiget 5 33 teema suhtes,²⁹ samas kui 2025. aasta tööprogrammis kohaldatai seda kokku 37 teema suhtes. Kehtestatud on täiendavad meetmed, näiteks täiendavad kohustused seoses teadusuuringute tulemuste kasutamisega ja komisjoni õigus esitada vastuväiteid intellektuaalomandi üleandmisele kolmandatele ja programmiga mitteühinenud riikidele³⁰.

Samuti on komisjon otsustanud piirata mitteühinenud kolmandate riikide juurdepääsu turulähedastele teadusuuringutele, kui on leitud, et teadus- ja innovatsioonikoostöös võrdseid võimalusi tagavad raamtingimused ei ole paigas³¹. Üksused, kes tarnivad sidevõrguseadmeid ja kelle puhul peetakse riski suureks, ei osale sidevõrgutehnoloogia arendamisega seotud meetmetes kooskõlas 2023. aasta juuni teatisega 5G küberturvalisuse meetmepaketi rakendamise kohta³².

4. ÜLEILMSETE JÕUPINGUTUSTE KOONDAMINE GLOBAALSETE PROBLEEMIDE ÜHISEKS LAHENDAMISEKS

Seoses rohepöördega on komisjon toetanud maailmamere kestlikkuse rahvusvahelise platvormi (IPOS) väljatöötamist, jätkanud Atlandi ookeani alaste teadusuuringute liidu toetamist ning võtnud koos UNESCO valitsustevahelise okeanograafiakomisjoniga vastu uue ühise tegevuskava. Komisjon juhtis innovatsioonimissiooni raames saastevaba vesiniku

²⁶ COM(2024) 27 final.

²⁷ Vt https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-publications-dual-use-provide-strategic-input-future-eu-ri-policies-2025-06-25_en.

²⁸ Programmi „Euroopa horisont“ käsitleva määruse artikli 22 lõige 5 võimaldab ELi strateegiliste varade, huvide, sõltumatus või turvalisuse kaitseks piirata osalemist õigussubjektidega, kes asuvad liikmesriikides või kindlaksmääratud ühinenud või muus kolmandas riigis. Piiranguid võib kohaldada ka üksuste suhtes, mis asuvad küll rahastamiskõlblikes riikides, kuid mida kontrollib otseselt või kaudselt rahastamiskõlbmatu riik või rahastamiskõlbmatu riigis asuv üksus.

²⁹ Sealhulgas 2024. aastal heaks kiidetud muudatused. Lisaks kasutas Euroopa kõrgjõudlusega andmetöötluste ühisetevõtte (EuroHPC) oma 2023. aasta tööprogrammi ühe meetme puhul artikli 22 lõiget 5.

³⁰ Programmi „Euroopa horisont“ käsitleva määruse artiklid 39 ja 40.

³¹ Programmi „Euroopa horisont“ käsitleva määruse artikli 22 lõike 6 kohaselt võib juhul, kui see on asjakohane ja põhjendatud, lisada täiendavaid rahastamiskõlblikkuse kriteeriume, et võtta arvesse konkreetseid poliitikanõudeid või asjaomase meetme laadi ja eesmärgi.

³² C(2023) 4049 final.

missiooni ja linnade ülemineku missiooni ning on toetanud roheline majanduskasvu teadmuspilte, jätkates samal ajal rahvusvahelist osalemist, sealhulgas G20 biomajanduse algatuses.

Komisjon on digipöörde valdkonnas edendanud digipartnerlusi ülemaailmsete partneritega sellistes valdkondades nagu tehisintellekt, kvantandmetöötlus ja ühendatus. Samuti on EL toetanud üleilmseid tervishoiu meetmeid, sealhulgas Euroopa ja arenguriikide kliiniliste uuringute partnerluse kolmanda programmi (Ülemaailmne Tervisealgatus EDCTP3) kaudu. Lisaks edendab komisjon innovatsioonitegevust rahvusvahelisel tasandil Euroopa Innovatsiooninõukogu (EIC) ning Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) kaudu, samuti teadmiste väärdamise kaudu.

4.1. Üleilmsete jõupingutuste suunamine õiglase rohepöörde elluviimiseks

Programmi „Euroopa horisont“ kaudu tehtavad teadus- ja innovatsiooniinvesteeringud aitavad rakendada Pariisi kokkulepet, Kunmingi-Montréal'i üleilmset elurikkuse raamistikku ja muid rahvusvahelisi kokkuleppeid. See investeering on kujundanud ka tegevuskavasid ja aidanud kaasa mitme organisatsiooni tööle teaduse ja poliitika kokkupuutepunktis³³. ELi osalemise tähtsust tuleb vaadelda ka seoses põhjalike muutustega Ameerika Ühendriikide (USA) lähenemisviisis kliimamuutustele, keskkonnaküsimustele ja teaduse rollile poliitikakujundamises.

Ühisteatises ELi rahvusvahelise ookeanide majandamise tegevuskava kohta³⁴ rõhutati vajadust omandada märkimisväärsed teadmised ookeanide kohta, et toetada säästvat majandamist. 2023. aasta teostatavusuuringus leiti, et teadmised on killustatud ja sageli kiireloomuliste otsuste tegemiseks ebapiisavad³⁵. Sellega seoses jälgib komisjon tööd, mida tehakse maailmamere kestlikkuse rahvusvahelise platvormi (IPOS) loomiseks, mis on uus katalüütiline mehhanism avaliku ja erasektori otsustajate teavitamiseks ookeanide kestlikust kasutamisest ja kaitsest.

Komisjon juhtis Atlandi ookeani alaste teadusuuringute ja innovatsiooni liidu 2022. aasta deklaratsiooni rakendamist, et toetada koostööd ookeanialaste teadusuuringute valdkonnas Atlandi ookeanil. Atlandi ookeani alaste teadusuuringute ja innovatsiooni liiduga on ühinenud viis uut partnerit (Ühendkuningriik, Norra, Island, Senegal ja Ghana), kelle töö keskendub rannikukogukondade vastupanuvõime suurendamisele, ookeanide seire koordineerimisele ja modelleerimise parandamisele.

³³ Sealhulgas Maa Jälgimise Grupp (GEO), valitsustevaheline kliimamuutuste eksperdirühm (IPCC), valitsustevaheline bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid käsitlev teaduslik-poliitiline foorum (IPBES), rahvusvaheline ressurside töörühm (IRP) ja muud algatused, nagu üleilmne mullaalane partnerlus.

³⁴ JOIN(2022) 28 final.

³⁵ Euroopa Komisjon: merendus- ja kalandusajade peadirektooraat, „Seascope assessment – Feasibility study for the establishment of an Intergovernmental Panel for Ocean Sustainability (IPOS)“ (Merevarude hindamine – teostatavusuuring valitsustevahelise maailmamere kestlikkuse paneeli loomiseks), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2771/903406>.

2025. aasta ÜRO ookeanikonverentsil teatas komisjon ookeanivaatluse algatusest, rõhutades üleilmse maailmamere seire süsteemi tähtsust ja komisjoni võetud kohustust. Euroopa Komisjon ja UNESCO valitsustevaheline okeanograafiakomisjon (IOC-UNESCO) on vastu võtnud ühise tegevuskava, et tugevdada koostööd ÜRO algatuse „Ookeaniteaduste dekaad kestliku arengu hüvanguks (2021–2030)“ raames, kooskõlastades seeläbi ELi ja UNESCO jõupingutusi³⁶.

2023. aastal moodustas Euroopa Komisjon koostöös Aafrika Liidu Komisjoniga Aafrika-Euroopa ookeani strateegilise rühma, mida juhib ELi rahastusega Aafrika-Euroopa sihtasutus, et edendada kahe maailmajao vahelist teaduskoostööd ookeanidega seotud küsimustes.

Innovatsioonimissiooni 2.0³⁷ raames edendas Euroopa Komisjon kiiremat üleminekut puhtale energiale, lähtudes Euroopa rohelisest kokkuleppest. Saastevaba vesiniku missiooni³⁸ kaasuhtimisega hoogustab komisjon rahvusvahelist teadus- ja innovatsioonikoostööd, et toetada üleilmse saastevaba vesiniku väärtusahela kasvu. Alates 2024. aastast on missiooniga tehtud 38 riigis kindlaks 101 ELi ja üleilmset vesinikuoru projekti,³⁹ mille eesmärk on hõlbustada ulatuslike integreeritud vesinikuorgude valmimist 2030. aastaks.

Komisjon juhib linnade üleminekumissiooni⁴⁰ raames ja tuginedes Euroopa missioonile „Kliimaneutraalsed ja arukad linnad“ koostööd ambitsioonikate linnade rühmaga kogu maailmas, et tugevdada nende nullnetoheite visioone ja kiirendada rakendamist. Alates 2023. aastast on see rühm kasvanud ja hõlmab 117 linna 47 riigis, mida toetatakse 2025. aasta novembris käivitatud programmi „City2City“ raames.

EL on kooskõlas strateegiaga „Global Gateway“⁴¹ aidanud partnerriikidel pääseda ligi keskkonnaandmetele algatuste kaudu, mille eesmärk on tugevdada teaduse ja poliitika kokkupuutepunkti, sealhulgas elurikkuse ja kaitsealade haldamise programm (BIOPAMA) ning keskkonnasäästliku majanduskasvu teadmuspõhine partnerlus. Komisjon on loonud ka algatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ raames rahvusvahelise teadmushalduse platvormi, et jagada teavet standardite, suuniste ja rahastamisvõimaluste kohta⁴².

4.2. Digipöörde edendamine

2025. aasta juunis võttis komisjon vastu Euroopa Liidu rahvusvahelise digistrateegia, milles esitatakse ELi visioon rahvusvahelise digikoostöö tugevdamiseks⁴³. Strateegias keskendutakse Euroopa konkurentsivõime suurendamisele, digitaalarengu tegevuskava edendamisele Euroopa ja tema partnerite julgeoleku tagamiseks ning ülemaailmse digitaalse juhtimise ja standardite kujundamisele.

³⁶ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2e5f29fb-cb0c-4d0d-8840-97ce0ee9730c_en?filename=ec_rtd_roadmap-cooperation-un-decade-ocean-science.pdf.

³⁷ Innovatsioonimissioon on oluline rahvusvaheline foorum, mis toob kokku riigid, kelle arvele langeb 90 % energiavaldkonna innovatsiooni riiklikust rahastamisest.

³⁸ <https://mission-innovation.net/missions/hydrogen/>.

³⁹ <https://h2v.eu/>.

⁴⁰ <https://urbantransitionsmission.org/>.

⁴¹ JOIN(2021) 30 final.

⁴² <https://knowledge-management.new-european-bauhaus.europa.eu/>.

⁴³ JOIN(2025) 140 final.

Digipartnerlused on loodud Jaapani, Korea Vabariigi, Singapuri ja Kanadaga⁴⁴. Need keskenduvad ühistele jõupingutustele, et edendada peamisi tehnoloogiaid, nagu tehisintellekt, pooljuhid, kõrgjõudlusega andmetöötlus, kvantandmetöötlus, 5G/6G võrgud, andmehaldus, standardimine ja veebiplatvormid.

Alates 2023. aasta maist on ELi ja India kaubandus- ja tehnoloogianõukogu pannud aluse koostööle sellistes olulistest valdkondades nagu pooljuhid, digitaalne avalik taristu, digioskused, tehisintellekt, kõrgjõudlusega andmetöötlus ning IT ja telekommunikatsiooni standardimine. ELi-USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogu on alates selle loomisest 2021. aastal teinud märkimisväärseid edusamme, mis on andnud käegakatsutavaid tulemusi tehisintellekti, kvanttehnoloogia, standardimise, pooljuhtide, veebiplatvormide ja 6G valdkonnas.

ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna digiliit⁴⁵ on teedrajav kahe piirkonna koostööraamistik. ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna projekt, mis käsitleb strateegilist partnerlust digidialoogide rakendamiseks teadus- ja innovatsioonikoostöös (SPIDER), keskendub kaasava ja inimkeskse lähenemisviisi vastuvõtmisele digipöördele valdkondades, mis võivad saada kasu Euroopa ja Ladina-Ameerika vahelise ühenduse (BELLA) taristu⁴⁶ pakutavast suurest läbilaskevõimest. BELLA kaabialgatust toetas üleeuroopaline teadusvõrgustik GÉANT,⁴⁷ mis ühendab partnerluste kaudu teadus- ja hariduskogukondi rohkem kui 110 riigist kogu maailmas, kasutades oma turvalisi kiudoptilisi võrke, et ühendada andmepakkujad ülemaailmsesse teadussüsteemi. 2025. aasta oktoobris käivitati ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna kõrgjõudlusega andmetöötluse võrgustik. Ühendades ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna superarvutid BELLA kaudu, teevad mõlema piirkonna teadlased koostööd, et viia läbi simulatsioone, analüüsida suurandmeid ja katsetada tiptasemel töötlemismudeleid, et lahendada pakilisi ülemaailmseid probleeme alates kliima modelleerimisest ja ravimite väljatöötamisest kuni tehisintellektini.

Tuginedes Euroopa ja Ladina-Ameerika vahelise BELLA kaabli edule, peaks algatuse „EurAfrica Gateway“ kaabel pakkuma vastupidavat merekaablisüsteemi Aafrika Atlandi ookeani rannikul, parandades veelgi ühenduvust piirkonnas.

4.3. Üleilmse tervishoiualase koostöö tugevdamine

Euroopa Ülemkogu kiitis ELi ülemaailmse tervishoiu strateegia⁴⁸ heaks 2024. aasta jaanuaris⁴⁹. Selles märgitakse, et teadusuuringud ja innovatsioon on peamised tegurid, mis võimaldavad paremat tervist, tugevamaid tervishoiusüsteeme ja üldist tervisekindlustust koos digipöörde ja kvalifitseeritud tööjõuga.

⁴⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/et/policies/partnerships>.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1598.

⁴⁶ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/programming/programmes/bella-building-europe-link-latin-america_en.

⁴⁷ https://network.geant.org/international_connectivity/.

⁴⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_22_7153.

⁴⁹ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2024/01/29/eu-global-health-strategy-council-approves-conclusions/>.

Komisjon on alates COVID-19 pandeemia algusest märkimisväärselt parandanud pandeemiaks valmisolekut, ühendades kohese reageerimise suutlikkuse pikaajaliste valmisolekuinvesteeringutega. Investeerides aastatel 2022–2025 1,28 miljardit eurot enam kui 121 meetmesse teadus- ja arendustegevuse valdkonnas, on komisjon kiirendanud meditsiiniliste vastumeetmete väljatöötamist ja katsetamist ning suurendanud ka ELi vastupanuvõimet tulevastele pandeemiatele.

Komisjon on tõhustanud üleilmsete terviseuuringute rahastajate koordineerimist, olles näiteks nakkushaigusteks valmisoleku teadusuuringute ülemaailmse koostöövõrgustiku (GloPID-R)⁵⁰ üks kaasesimeestest ja toetades krooniliste haiguste ülemaailmset liitu (GACD)⁵¹. Komisjon on toetanud ka ettevalmistusi uute partnerluste, sealhulgas Euroopa harvikaiguste teadusuuringute liidu (ERDERA)⁵² loomiseks.

Ülemaailmse Tervisealgatuse EDCTP3 Ühisettevõtte on Euroopa ja arenguriikide kliiniliste uuringute partnerluse kolmas etapp⁵³. 2024. aastal rahastati selle raames 74 ülemaailmset tervisealast teadusprojekti kogueelarvega 254 miljonit eurot. Vastuseks ahvirõugete puhangule Kongo Demokraatlikus Vabariigis 2024. aastal käivitas Ülemaailmse Tervisealgatuse EDCTP3 Ühisettevõtte erakorralise rahastamismehhanismi ja kuulutas välja erakorralise projektikonkursi, mille tulemusel rahastati kokku 12,1 miljoni euro eest üheksat projekti, mis hõlmasid 2., 3. ja 4. etapi uuringuid ahvirõugevaktsiinide kokkupuute-eelse ja -järgse profülaktika kohta, samuti järelevalvestrateegiaid ja epidemioloogilisi uuringuid.

Komisjon toetab ka ülemaailmseid terviseuuringuid koostöös Maailma Terviseorganisatsiooniga (WHO) ning üleilmse antibiootikumidealase teadus- ja arendustegevuse partnerlusega (GARDP), eraldades 28 miljonit eurot (2022–2027), et kiirendada ravimiresistentsete bakternakkuste ravi väljatöötamist ja ajakohastada prioriteetsete patogeenide loetelusid. Sellest üks miljon eurot eraldati selleks, et toetada WHO ja GARDP ühist algatust SECURE,⁵⁴ mille eesmärk on laiendada ülemaailmset juurdepääsu olulistele antibiootikumidele, et ravida ravimiresistentseid bakternakkusi. Komisjon on toetanud lastele mõeldud tuberkuloosiravimite ja uue tuberkuloosivaktsiini väljatöötamist programmi „EL tervise heaks“ 2023. aasta tööprogrammi raames.

Komisjon on sõlminud WHOga epideemiatealase teadus- ja arendustegevuse kava toetuslepingu, mille eelarve on 7,42 miljonit eurot, et toetada filoviiruste (sealhulgas Ebola ja Marburgi viiruse) vastaste ohutute ja tõhusate vaktsiinide ja ravimeetodite väljatöötamist ning epideemiatevahelisi valmisolekumeetmeid tulevasteks haiguspuhanguteks. See valmisolekualane töö on võimaldanud kiiresti rakendada ravi ja vaktsiinide kliinilisi uuringuid, eelkõige 2025. aasta Ebola viiruse puhangu ajal Ugandas.

⁵⁰ www.glopid-r.org.

⁵¹ www.gacd.org.

⁵² <https://erdera.org/>.

⁵³ <https://www.globalhealth-edctp3.eu/>.

⁵⁴ <https://gardp.org/secure/>.

Lisaks on komisjon jätkuvalt pühendunud avatud jagamisele ja juurdepääsule ülemaailmse bioandmete koalitsiooni kaudu, aidates tagada ülemaailmsete bioandmete ressursside kestlikkust.

4.4. Innovatsiooni edendamine

EL on pühendunud sellele, et olla atraktiivne sihtkoht kolmandatest riikidest pärit idufirmadele, investoritele ja äriühingutele, kes otsivad uuenduslikke lahendusi ja riskiklientide projekte. See on üks Euroopa uue innovatsioonikava ning idu- ja kasvufirmade strateegia juhtalgatusi⁵⁵. Tugevdades rahvusvahelisi partnerlusi ning luues võimalusi rahvusvaheliste talentide ja investeringute ligimeelitamiseks, näiteks algatuse „Vali teadustöök Euroopa“ kaudu,⁵⁶ püüab EL tugevdada oma rolli innovatsiooni ja ettevõtluse juhtiva keskusena, edendades kestlikku arengut ja konkurentsivõimet ülemaailmsel tasandil.

2025. aastal soovitas Euroopa Innovatsiooninõukogu nõuandekogu EIC-1 töötada välja rahvusvahelise strateegia, et suurendada selle ülemaailmset mõju ning aidata Euroopa idu- ja kasvufirmadel rahvusvaheliselt laieneda. Nõuanded keskenduvad neljale põhiprioriteedile: 1) rahvusvahelise tegevuse edendamine; 2) rahvusvaheliste investorite ja äriühingute kaasamine; 3) juhtpositsiooni kujundamise sisseseadmine ning 4) rahvusvaheliste talentide ligimeelitamine. Peamised eesmärgid on aidata Euroopa Innovatsiooninõukogu toetusesaajatel muutuda ülemaailmseks, säilitades samal ajal oma peakorteri Euroopas; meelitada Euroopasse süvatehnoloogia novaatoreid ja teha koostööd Euroopa Innovatsiooninõukogu ettevõtetest huvitatud rahvusvaheliste investoritega.

2024. aasta märtsis võttis komisjon teadmiste väärimise juhtpõhimõtteid käsitleva nõukogu soovitusel toetuseks vastu kaks soovitusi,⁵⁷ nimelt tegevusjuhised tööstuse ja akadeemiliste ringkondade koosloomise⁵⁸ ning kodanike kaasamise kohta⁵⁹. Rohkem kui 150 ELis ja mujal välja töötatud strateegiat ja tava leiab ELi teadmiste väärimise platvormi andmehoidlast, mis on oluline ka rahvusvaheliste partnerite jaoks⁶⁰.

5. PRIORITEETSETE RIIKIDE JA PIIRKONDADEGA TEHTAVA KOOSTÖÖ KOHANDAMINE

Viimastel aastatel toimunud geopoliitilised muutused on mõjutanud ELi teadus- ja innovatsioonikoostööd teiste riikidega. ELi naabruses on dünaamikat mõjutanud Ühendkuningriigi ja Šveitsi ning kandidaatriikide ühinemine programmiga „Euroopa horisont“. Osalemine programmis „Euroopa horisont“ ühinemise kaudu on tugevdanud ka ELi teadus- ja innovatsioonisuhteid suurte tööstusriikidega välismaal. Lisaks on taas keskendunud Aafrikale, Ladina-Ameerikale ja Kariibi mere piirkonnale ning Kagu-Aasia

⁵⁵ SWD(2025) 138 final.

⁵⁶ https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_en.

⁵⁷ Nõukogu soovitus (EL) 2022/2415.

⁵⁸ Komisjoni soovitus (EL) 2024/774.

⁵⁹ Komisjoni soovitus (EL) 2024/736 – 2024. aastal vastu võetud tegevusjuhendid on jätk 2023. aastal vastu võetud intellektuaalomandi haldamist ja standardimist käsitlevate tegevusjuhendite algatusele.

⁶⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en.

Maade Assotsiatsioonile (ASEAN), kusjuures välja on töötatud olulised piirkondlikud algatused. Kahepoolses kontekstis käsitletakse ELile ja partnerriikidele huvi pakuvaid konkreetseid valdkondi, näiteks tehes Hiinaga konstruktiivset koostööd.

5.1. Integratsioonikoostöö ELi naabruses

Ühendkuningriik sai 1. jaanuaril 2024 programmiga „Euroopa horisont“ ühinenud riigiks, edastades tugeva sõnumi jätkuvatest ühistest huvidest ELiga. 2024. aastal saavutas Ühendkuningriik eriti häid tulemusi Euroopa Teadusnõukogu (ERC) projektikonkurssidel, olles 2024. aasta juulis välja kuulutatud kontseptsiooni tõendamise toetuste peamine toetusesaaja, üks peamisi 2024. aasta septembris välja kuulutatud alustamistoetuste saajaid, ning 2024. aasta detsembris välja kuulutatud koondtoetused suurenesid eelmise aastaga võrreldes 56 %. Ühendkuningriik oli 2024. aastal ka peamine Marie Skłodowska-Curie meetme toetuste saaja.

Šveitsi osalemine, kes on ELi pikaajaline teadusuuringute ja innovatsiooni partner ning varem aktiivne osaleja eelmiste teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammidega ühinemise ajal, vähenes programmi „Euroopa horisont“ esimestel aastatel mitteühinemise tõttu. Alates 1. jaanuarist 2025 on Šveitsi teadlastel ja üksustel ühinemise järel taas võimalik osaleda programmikonkurssidel.

Euroopa Vabakaubanduspiirkonna (EFTA) riikide Norra ja Islandi teadus- ja innovatsioonisüsteemid on tihedalt seotud ELi omadega, nagu ka tööstuse väärtusahelad ja akadeemilised võrgustikud. Eelkõige Norra annab märkimisväärse panuse teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammide paremikku.

Lääne-Balkani partnerite osalemine ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammides on märkimisväärselt suurenenud ja jõudnud programmi „Euroopa horisont“ kõrgeimale tasemele. Teadusuuringute ja innovatsiooni alaseid jõupingutusi suurendatakse eelkõige Lääne-Balkani innovatsioonikava⁶¹ kaudu, toetades tehnoloogiale suunatud teadustaristuid ja piirkonna edasist integreerimist Euroopa teadusruumi.

Idapartnerluse riikides⁶² teostati ELi toetusel korrapäraselt järelevalvet komisjoni talituste 2021. aasta töödokumendis⁶³ kindlaks määratud viie teadusuuringute ja innovatsiooni prioriteedi rakendamise üle. Programmi „Horisont“ poliitika toetusvahendist anti Moldova⁶⁴ ja Ukraina⁶⁵ ametiasutustele eksperdituge teadus- ja innovatsioonipoliitika reformide kavandamiseks. Hoolimata piirkonna keerulisest geopoliitilisest ja majanduslikust olukorrast suutsid kõik viis riiki rakendada valitsuse reforme, võtta vastu ja käivitada riiklike

⁶¹ <https://westernbalkans-infohub.eu/wp-content/uploads/2024/10/a-western-balkans-agenda-on-innovation-research-education-KI0221615ENN-1.pdf>.

⁶² Armeenia, Aserbaidžaan, Gruusia, Moldova ja Ukraina.

⁶³ SWD(2021) 186 final.

⁶⁴ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-moldova-reforms-public-rd-sector>.

⁶⁵ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-ukraine-research-infrastructures-policies>.

teadusstrateegiate rakendamise ning suurendada oma osalemist programmis „Euroopa horisont“ võrreldes programmiga „Horisont 2020“.

Komisjon on keskendunud Ukraina jaoks sihtotstarbeliste toetusmeetmete⁶⁶ loomisele ning hõlbustanud Ukraina osalemist programmi „Euroopa horisont“ ja Euratomi teadus- ja koolitusprogrammi projektikonkurssidel. Näiteks sihtotstarbelise stipendiumikava MSCA4Ukraine raames toetatakse Ukrainast põgenenud teadlasi ja võimaldatakse neil jätkata teadustegevust ELis. Kooskõlas G7 teadus- ja tehnoloogiaministrite 2024. aasta kommunikatsiooniga moodustas EL koos Ukraina, G7 eesistujariigi Itaalia ja UNESCOga rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoalitsiooni Ukrainas, et kasutada ära teadusuuringute ja innovatsiooni potentsiaali Ukraina taastamisel ja ülesehitamisel. Sama eesmärki, mida kohaldatakse kliimale orienteeritud taastumisele linnakeskkonnas, taotletakse Euroopa missiooni „Kliimanetraalsed ja arukad linnad“ uue algatusega SUN4Ukraine⁶⁷.

Vahemere Liit ja EL töötasid 2022. aastal ministrite tasandil välja ja võtsid vastu teadusuuringute ja innovatsiooni tegevuskavad tervishoiu, kliimamuutuste ja taastuvenergia kohta, milles on sätestatud koostöö ja majandusarengu prioriteedid. Vahemere algatus, mis käivitati programmi „Euroopa horisont“ 2023.–2024. aasta tööprogrammis ja mida jätkati 2025. aastal, aitab kaasa nende tegevuskavade rakendamisele ning on suurendanud ELi ja Vahemere piirkonna vahelist teaduskoostööd ligikaudu 60 %⁶⁸. Partnerlus Vahemere piirkonna riikidega teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas (PRIMA)⁶⁹ aitab samuti kaasa nendele jõupingutustele põllumajanduse ja veemajanduse valdkonnas ja neid pikendati 2024. aasta aprillis veel kolmeks aastaks (2025–2027). ELi uue juhtalgausena koostöö tugevdamiseks lõunapoolsete partneritega annab 2025. aasta oktoobris vastu võetud Vahemere piirkonna lepe⁷⁰ võimaluse kujundada ümber teaduskoostöö, luues Vahemere piirkonna ühised teadus- ja innovatsioonikeskused, edendades teadlaste liikuvust, toetades teadusdiplomaatia keskuse loomist ja edendades sinise majanduse meetmeid. See toimus pärast seda, kui 2025. aasta mais võeti vastu ühisteatis, mis käsitleb Euroopa Liidu strateegilist lähenemisviisi Musta mere piirkonnale⁷¹.

5.2. Tihedam koostöö kolmandatest riikidest tööstusriikide ja tärkava turumajandusega riikidega

Kuni 2025. aasta jaanuarini arenesid teadus- ja innovatsioonisuhed Ameerika Ühendriikidega positiivselt: suurendati koostööd mitmesugustes valdkondades, uuendati edukalt ELi ja USA teadus- ja tehnoloogialepingut, allkirjastati ühisavaldus, millega kehtestati terviklik teadus- ja innovatsioonikoostöö kava, ning USA üksused osalesid aktiivselt programmis „Euroopa horisont“. USA uue administratsiooni teaduspoliitilise

⁶⁶ Portaali „Euroopa teadusruum Ukraina jaoks“ (ERA4Ukraine) (<https://euraxess.ec.europa.eu/ukraine>) annab ülevaate kõigist ELi ja riiklikest meetmetest, sealhulgas MSCA4Ukraine, Euroopa Teadusnõukogu tööpakkumised ja JRC-EUI (Euroopa Ülikool-Instituut) stipendiumikava.

⁶⁷ <https://www.sun4ukraine.eu/>.

⁶⁸ Programmi „Euroopa horisont“ tööprogramm aastateks 2023–2024: 37 teemat koguelarvega 320 miljonit eurot.

⁶⁹ <https://prima-med.org/>.

⁷⁰ JOIN(2025) 26 final.

⁷¹ JOIN(2025) 135 final.

hoiaku muutumine, teadusuuringutele tehtavate kulutuste mitteprioriseerimine ELi peamistes prioriteetsetes valdkondades, nagu kliima, keskkond, puhas energia või nakkushaigused, ning eemaldumine mitmest mitmepoolsest teadus- ja innovatsioonialgatuselt on seadnud Atlandi-ülese teadus- ja innovatsioonialase dialoogi ja koostöö surve alla. ELi huvide kaitsmiseks on programmi „Euroopa horisont“ raames välja töötatud meetmed, et tugevdada ELi toetust mitmepoolsetele koostööplatvormidele, eelkõige ookeanide vaatluse, kliima ja andmesuveräänsuse valdkonnas. Andmekogumite puhul hõlmavad meetmed i) andmesuveräänsuse raamistike väljatöötamist, ii) usaldusväärse riskijuhtimise rakendamist juurdepääsuks kriitilise tähtsusega andmetele ja iii) riikliku rahastamise võimendamist, et toetada juurdepääsu kulukatele digiteenustele. Kuna USA on jätkuvalt ELi enesestmõistetav teadus- ja innovatsioonipartner, püüab EL hoida suhtluskanalid USA föderaalsete teadus- ja innovatsioonipartneritega avatuna, et hinnata ümber ühised prioriteedid ja taaskäivitada elujõuline koostöö.

Hiina puhul ei ole ELi ja Hiina teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonikoostöö tulevikku käsitleva ühise tegevuskava üle peetavates aruteludes, eelkõige innovatsiooniga seotud raamtingimuste üle,⁷² ikka veel edusamme tehtud, samal ajal on teaduskoostöö raamtingimuste osas tehtud märkimisväärseid edusamme⁷³. ELi ja Hiina teadus- ja innovatsioonikoostöö on keskendunud kahele teadusuuringute juhtalgatusele, mis käsitlevad toitu, põllumajandust ja biolahendusi ning kliimamuutusi ja elurikkust ning mille puhul koostöö on vastastikku kasulik⁷⁴. Võttes aga arvesse eespool öeldut ja märkimisväärset muret programmi „Euroopa horisont“ raames loodud intellektuaalomandi kasutamise pärast, ei saa Hiina üksused enam osaleda üheski programmi innovatsioonitegevuses⁷⁵. Komisjon on tugevdanud koordineerimisalaseid jõupingutusi liikmesriikidega, et ühtlustada lähenemisviise ELi Hiinat käsitleva teadusuuringute ja innovatsiooni teadmusrõngastiku (EU-KNOC) kaudu, ning investeerinud üle 13 miljoni euro tänapäeva Hiina teadmiste laiendamisse sellistes valdkondades nagu poliitika, ühiskond, majandus ja kaubandus, teadus ja tehnoloogia ning kliima.

Võttes arvesse Korea Vabariigi väga suurt võimekust teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonnas, avas Korea Vabariigi ühinemine programmiga „Euroopa horisont“ 2025. aastal hulgaliselt võimalusi ELi ja Korea laiemaks ja süstemaatilisemaks teadus- ja innovatsioonikoostööks sellistes valdkondades nagu digitehnoloogia, nanotehnoloogia või satelliitnavigatsioon, samuti puhas energia, kliima, ookeani- ja keskkonnauuringud ning tervis. Sama eeldatakse Jaapani puhul pärast seda, kui on edukalt lõpule viidud läbirääkimised Jaapani osalemise üle liidu programmides ja programmiga „Euroopa horisont“ ühinemise üle lisaks käimasolevale koostööle kõrgetehnoloogiliste materjalide valdkonnas.

⁷² Need hõlmavad intellektuaalomandiõigusi, normide kehtestamisele eelnevat teadustegevust, vastavushindamist ja standardimist, juurdepääsu riigihangetele ning õiglasi ja läbipaistvaid reguleerivaid raamistikke.

⁷³ Need hõlmavad avatud teadust, teadusuuringute eetikast ja usaldusväärset, teadlaste liikuvust ning soolist võrdõiguslikkust teadustegevuses ja innovatsioonis.

⁷⁴ Programmi „Euroopa horisont“ 2023.–2024. aasta tööprogramm sisaldas seitset meetet, mille kogueelarve oli 86 miljonit eurot, mida kaasrahastasid EL ja Hiina.

⁷⁵ Innovatsioonitegevus on tegevus, mida iseloomustab kõrgetasemeline tehnoloogiline arendustöö ja mis on turule lähemal.

Uus-Meremaa ühinemine programmiga „Euroopa horisont“ tõi omakorda kaasa allkirjastatud toetuste arvu peaaegu kolmekordistumise aastatel 2022–2024.

3. juulil 2024 allkirjastati leping Kanada ühinemise kohta programmi „Euroopa horisont“ II sambaga, mis andis Kanada teadlastele ja organisatsioonidele võimaluse osaleda selles programmi osas ELi kolleegidega võrdsetel tingimustel. Selle tulemusena on Kanada osalenud programmi „Euroopa horisont“ projektides juba üle 100 korra. See arv peaks märkimisväärselt suurenema, kuna paljusid Kanada osalusega projektitaotlusi hinnatakse või need on toetuslepingu ettevalmistamise etapis.

Koostöö Indiaga on hoogustunud alates ELi ja India kaubandus- ja tehnoloogiaühikogude⁷⁶ loomisest, mis keskendub keskkonnahoidliku, puhta energia ja digitehnoloogiale. 2025. aasta veebruaris New Delhis toimunud kaubandus- ja tehnoloogiaühikogude teisel ministrite kohtumisel lepidi kokku edasises tehnoloogiaalases koostöös koos ühiste rahaliste investeeringutega merereostust käsitlevatesse ühistesse teadusuuringutesse, jäätmete muundamise taastuvallikatest toodetud vesinikuks ja elektrisõidukite akude ringlussevõtu tehnoloogiatesse. Suuremat rõhku pannakse ka India ja ELi idufirmade koostöö võimaldamisele. Ühisteatistes ELi ja India uue strateegilise tegevuskava kohta on tehnoloogia ja innovatsioon määratletud ELi ja India tulevase koostöö keskse sambana⁷⁷. ELi ja India kahepoolse teadus- ja tehnoloogiakoostöö lepingut pikendati samuti 2030. aastani.

Suhted Brasiiliaga on eriti tugevad rohepöörde tehnoloogiate valdkonnas, nagu integreeritud biorafineerimistehased ja päikeseenergia tehnoloogiad, samuti elurikkuse, mereuuringu, ökosüsteemi-/looduspõhiste lähenemisviiside valdkonnas kestlikele linnadele, kestlikkusele ja tervisele. Komisjon andis oma panuse G20 eesistujariigi Brasiilia tegevuskavasse, aidates tagada G20 avatud innovatsioonialase koostöö edendamise strateegia, G20 soovitude (mitmekesisuse, võrdsuse, kaasamise ja kättesaadavuse kohta teaduses, tehnoloogias ja innovatsioonis) ning ülemaailmse biomajanduse algatuse kümne juhtpõhimõtte vastuvõtmise.

ELi ja Lõuna-Aafrika suhete tugevdamine kajastub 2025. aasta tippkohtumise tulemustes ning esimese puhta kaubanduse ja keskkonnasäästlike investeeringute partnerluse käivitamises, samuti Lõuna-Aafrika silmapaistvas osalemises programmis „Euroopa horisont“, mis on Aafrika riikide seas esimene nii toetuste mahu kui ka projektide arvu poolest. Lõuna-Aafrikal on juhtiv roll Aafrika Liidu ja ELi innovatsioonikava rakendamisel, kaasrahastades mitut teadusuuringute ja innovatsiooni alast koostööalgatust, nagu Aafrika Liidu ja ELi pikaajaline säästva energia alane teadusuuringute ja innovatsiooni ühispartnerlus (LEAP-SE). EL tegi 2025. aastal väga tihedat koostööd G20 eesistujariigi Lõuna-Aafrikaga, toetades G20 teadusalase tegevuse soovitude vastuvõtmist.

5.3. ELi partnerluse süvendamine Aafrika, Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna ning Kagu-Aasiaga

Komisjon täitis oma kohustuse suurendada toetust teadus- ja innovatsioonikoostööle Aafrikaga, töötades 2023. aastal koos Aafrika Liidu Komisjoni ja liikmesriikidega välja ja

⁷⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/IP_23_596.

⁷⁷ JOIN(2025) 50 final.

võttes vastu Aafrika Liidu ja ELi innovatsioonikava. Aafrika Liidu ja ELi innovatsioonikavaga luuakse uus raamistik rahvatervisele ning rohe- ja digipöördele keskenduvate teadustulemuste kasutuselevõtuks, et toetada tehnoloogia ja eksperditeadmiste jagamise kaudu töökohtade loomist ja majanduskasvu⁷⁸. Programmi „Euroopa horisont“ Aafrika algatused on suurendanud mõlema piirkonna teadlaste koostööd keskmiselt 40 % aastas⁷⁹. Aafrika Liidu ja ELi toiduga ja toitumisealase kindlustatuse ning kestliku põllumajanduse alane teadus- ja innovatsioonipartnerlus toob kokku üle 70 teadusuuringute rahastaja Aafrikast ja Euroopast. Strateegia „Global Gateway“ Aafrika-Euroopa investeringute paketi raames toetatakse Aafrika-ELi kosmosepartnerluse programmi 100 miljoni euro suuruse investeringuga, keskendudes kosmosepõhiste teenuste arendamisele, edendades eelkõige Copernicuse kasutuselevõttu, et parandada ohtlike ilmastikutingimuste ja kliimamuutuste alaste teadmiste varajase hoiatamise süsteeme, tugevdades institutsioonilist koostööd ELi ja Aafrika vahel ning toetades kosmose tööstuse võimekust. „Rohepöörde programmi piirkondlikud tippkeskused“ on 80 miljoni euro suurune programm, mille eesmärk on toetada teadmiste loomist ja teadmishaldust parema andmete koostamise, neile juurdepääsu ja nende jagamise kaudu. Tuginedes Aafrika Teaduste Akadeemia rakendatud programmi „Aafrika teadusalgatus teadusliku tipptaseme saavutamiseks“ (ARISE) katsetapile, on teatatud sarnasest 25 miljoni euro suurusest toetusest teises etapis, mis käivitab Aafrika Liidu liikmesriikide lisalubaduste andmise. 2025. aasta oktoobris korraldati Aafrika Liidu ja ELi teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni käsitleva kõrgetasemelise poliitilise dialoogi 15. aastapäeva tähistamiseks rida üritusi, sealhulgas seminar tehisintellekti kohta teaduses Aafrika ja Euroopa koostöös, Aafrika Liidu ja ELi dialoog teadusdiplomaatia teemal, partnerluses Vahemere Liiduga korraldatud innovatsioonimesse ning Aafrika Liidu ja ELi teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna kõrgemate ametnike kohtumine.

Koostöö Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühendusega (CELAC) on saanud uut hoogu tänu 2025. aasta septembris Brüsselis toimunud esimesele ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse ministrite kohtumisele teadusuuringute ja innovatsiooni teemal. Sellel kohtumisel kiitsid ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse ministrid heaks ministrite deklaratsiooni ning ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse teadus- ja innovatsioonikoostöö uue tegevuskava, millega loodi kolm töörühma järgmistes valdkondades: i) tervishoid, ii) kliimamuutused, keskkonnasäästlikkus ja energiasüsteemi ümberkujundamine ning iii) tehisintellekt teaduses, täiendades olemasolevat teadustaristu töörühma. Iga rühm töötab välja tegevuskavad, milles määratakse kindlaks kahe piirkonna vahelise koostöö prioriteedid, tegevused ja tulemused kõnealuses prioriteetses valdkonnas. 2023. aasta oktoobris käivitati ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna innovatsioonikoostöö algatus, et luua ja käivitada olemasolevate ettevõtlusinkubaatorite ja kiirendite võrgustik ning struktureerida ELi liikmesriikide innovatsioonialast kohalolekut Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonnas. Kariibi mere piirkonnas käivitati strateegia „Global

⁷⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-07/ec_rtd_au-eu-innovation-agenda-final-version.pdf.

⁷⁹ Programmi „Euroopa horisont“ tööprogramm aastateks 2023–2024: 30 teemat koguelarvega 300 miljonit eurot.

Gateway“ investeerimiskava meriadrule suunatud meede, millega anti ELi arengukoostööle teadusuuringute ja innovatsiooni mõõde.

ELi konkurentsivõime ja julgeolek on tihedalt seotud Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooniga (ASEAN), mistõttu peab EL tugevdama oma teadus- ja innovatsioonikoostööd selle piirkonnaga. Koostöö keskendub keskkonnahoidlikule tehnoloogiale, digipöördele, tervishoiualastele uuendustele ja piirkondliku integratsiooni kogemuste jagamisele (teadustaristud, talentide liikuvus, tehnosiire). ASEANi ja ELi vahelise teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonialase dialoogi käigus tehti kindlaks järgmised koostöövaldkonnad: innovatsioon/idufirmad, teadusdiplomaatia ning sooline võrdõiguslikkus teadusuuringutes ja innovatsioonis.

6. KOKKUVÕTE

Alates teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi vastuvõtmisest 2021. aastal on toimunud suured ettenägematud välised muutused, nagu Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, eskaleeruv konflikt Lähis-Idas, põhjalikud muutused USA teadus-, kliimamuutuste, keskkonna- ja tervishoiupoliitikas ning pöördelised muutused murranguliste tehnoloogiate, näiteks tehisintellekti rakendamisel. Need arengusuunad mõjutavad sügavalt üleilmset teadusuuringute ja innovatsiooni maastikku ning nõuavad ELilt palju jõulisemat tegutsemist oma poliitiliste ja majanduslike huvide kaitsmisel ning oma väärtuste edendamisel kogu maailmas. Akadeemilise vabaduse, teadusuuringute vabaduse ja soolise võrdõiguslikkuse eeskujuks olemine on kesksel kohal ELi püüdlustes meelitada ligi parimaid andekaid teadlasi, mida toetab algatus „Vali teaduseks Euroopa“.

EL on nendele väljakutsetele reageerinud, võttes näiteks vastu nõukogu soovitusel teadusjulgeoleku suurendamise kohta, töötades välja teadusdiplomaatia Euroopa raamistiku, luues mitmepoolse dialoogi rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö põhimõtete ja väärtuste teemal ning kaasates peamised üleilmsed partnerid programmi „Euroopa horisont“, luues samal ajal võrdsed tingimused ja vastastikkuse, eelkõige Hiinaga. Olles jätkuvalt pühendunud Euroopa rohelisele kokkuleppele, on ELi prioriteedid nihkunud puhtale energiale üleminekule ja ELi konkurentsivõime tugevdamisele, keskendudes ka kaitsele ja kahesugusele kasutusele.

Teadusuuringute ja innovatsiooni asetamine ELi konkurentsivõime keskmesse tähendab ka selle seadmist ELi välistegevuse keskmesse. EL peab näitama eeskujul teadusuuringute ja innovatsiooni kasutamisel rahu ja mitmepoolsuse saavutamiseks ning ÜRO 2030. aasta kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, võideldes sealhulgas kliimamuutuste ja elurikkuse kadumise vastu. Selles uues kontekstis jäävad kehtima avatuse ja turvalisuse põhimõtted, mis on sätestatud teadusuuringute ja innovatsiooni alases üldises lähenemisviisis. Mõnda valdkonda on vaja täiendavalt arendada ja kohandada. See hõlmab valdkondi, mis on seotud võrdsete tingimuste ja vastastikkuse loomisega rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonikoostöös, võttes arvesse selliseid temaatilisi prioriteete nagu konkurentsivõime, suurem rõhuasetus idu- ja kasvufirmadele ning geograafiliste prioriteetide muutumine. See on väga oluline tagamaks, et EL kaitseks oma huve ning jääks teadusuuringute ja innovatsiooni

valdkonnas esirinda, olles samal ajal usaldusväärne partner, kellele ülejäänud maailm võib loota.